

In laudem Heronis philosophi

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.

Α΄. Τὸν φιλόσοφον ἐπαινέσομαι, καὶ εἰ κάμνω τῷ σώματι· φιλόσοφον γάρ· ἐπαινέσομαι δὲ καὶ λίαν εἰκότως. Ὁ μὲν γὰρ φιλόσοφος, ἐγὼ δὲ σοφίας θεραπευτής· ὥστε μοι καὶ πρὸς λόγον ὁ ἔπαινος, ἴν', εἰ μὴ τι ἄλλο, τοῦτό γε φιλοσοφήσω, τὸ θαυμάζειν φιλόσοφον. Ἡ γὰρ φιλοσοφητέον, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἢ τιμητέον φιλοσοφίαν, εἴπερ μὴ μέλλοιμεν παντελῶς ἔξω τοῦ καλοῦ πίπτειν, μηδὲ ἀλογίαν κατακριθῆσεσθαι λογικοὶ γεγονότες, καὶ διὰ λόγου πρὸς Λόγον σπεύδοντες. Φιλοσοφεῖτω δὲ ἡμῖν ὡς ἓν τῶν ἄλλων ὁ ἀνὴρ, τὸ ἐπαινεῖσθαι, καὶ καρτερεῖτω τὴν εὐφημίαν. Οὐ γὰρ ἵνα χαρισώμεθα ἐπαινεσόμεθα (ἴσμεν τοῦ φιλοσόφου τὸ ἀφιλότιμον, καὶ πρὸς γε οὐδὲν ἂν ὁ λόγος προσθεῖη τοῖς πράγμασιν, ὅτι μὴ καὶ τῆς ἀξίας ἐλαττώσῃ διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἑαυτοῦ), ἀλλ' ἴν' ἡμᾶς αὐτοὺς ὠφελήσωμεν. Τοῦτο γὰρ οὐκ 35.1200 ἔτι περιφρονήσει φιλοσοφία, ἢ γε τὸ εὖ ποιεῖν τι τὸν ἡμέτερον βίον, ἔργον καὶ σπουδάσμα. Πρῶτη δὲ τῶν εὐεργεσιῶν, τὸ ἐπαινεῖσθαι τὰ καλά. Ζήλου γὰρ ὁ ἔπαινος πρόξενος· ζήλος δὲ, ἀρετῆς· ἀρετὴ δὲ, μακαριότητος· ἢ δὲ, τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν, καὶ πρὸς ὃ τείνει πᾶσα σπουδαίου κίνησις.

Β΄. Δεῦρο δὴ οὖν, ὃ φιλοσόφων ἄριστε καὶ τελεώτατε· προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ μαρτύρων τῆς ἀληθείας. Δεῦρό μοι τῆς νόθου σοφίας ἔλεγχε, τῆς ἐν λόγῳ κειμένης, καὶ δι' εὐγλωττίας γοητευούσης, ὑπὲρ δὲ τοῦτο μηδὲν διαρθῆναι, μήτε δυναμένης, μήτε θε λούσης· ὁ περιδέξιος τὴν ἀρετὴν, ὅση τε θεωρίας, καὶ ὅση πράξεως· ὁ τὰ ἡμέτερα φιλοσοφῶν ἐν ἄλλο τρίῳ τῷ σχήματι· τάχα δὲ οὐδὲ ἄλλοτρίῳ, εἴπερ ἀγ γελικόν, ἢ λαμπροφορία, καὶ ἢ φαιδρότης, ὅταν τυπῶνται σωματικῶς· σύμβολον, οἴμαι, τοῦτο τῆς κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν καθαρότητος. Δεῦρό μοι, φιλόσοφε, καὶ σοφὲ, (μέχρι γὰρ τίνος τὸ φιλεῖν σοφίαν, εἰ μηδαμοῦ σοφία;) καὶ κύων, οὐ τὴν ἀν αισχυντίαν, ἀλλὰ τὴν παρρησίαν· οὐδὲ τὸ γαστρί μαργον, ἀλλὰ τὸ ἐφήμερον· οὐδὲ τὴν ὑλακὴν, ἀλλὰ τὴν φυλακὴν τοῦ καλοῦ, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἄγρυπνον, καὶ τὸ σαίνειν μὲν ὅσον κατ' ἀρετὴν οἱ κείον, ὑλακτεῖν δὲ ὅσον ἀλλότριον. Δεῦρό μοι στήθι τῶν ἱερῶν πλησίον, καὶ τῆς μυστικῆς ταύτης τραπέζης, κάμοῦ τοῦ διὰ τούτων μυσταγωγούντος τὴν θέωσιν, οἷς σε προσάγει λόγος καὶ βίος, καὶ ἢ διὰ τοῦ παθεῖν κάθαρσις. Δεῦρό σε ἀναδήσω τοῖς ἡμετέροις στεφάνοις, καὶ ἀνακηρύξω λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, οὐκ ἐν Ὀλυμπίᾳ μέσῃ, οὐδὲ ἐν θεάτρῳ μικρῷ τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲ ἡγωνισμένον παγκράτιον, ἢ πυγμὴν, ἢ δίαυλον, ἢ τι τῶν μικρῶν ἀγωνισμάτων, καὶ ἐπὶ μικροῖς τοῖς ἄθλοις, οὐδὲ εἰς τιμὴν ἡρώων τινὸς ἢ δαιμόνων, συμφορᾷ καὶ μύθῳ τετιμημένων (τοιαῦτα γὰρ ἐκείνων τὰ σεμνά τε καὶ τίμια, χρόνον προσ λαβόντα τῆς ἀνοίας ἐπίκουρον, καὶ συνήθειαν ἔννομον)· ἀλλ' ἐναντίον Θεοῦ, καὶ ἀγγέλων, καὶ παν τὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος· καὶ νενικηκότα ψεῦδος αἰρέσεων, εἰς τιμὴν Θεοῦ ζώντος, καὶ τὸ πα 35.1201 θεῖν τοῖς οἰκείοις πάθεσιν ἐκδιδάσκοντος, καὶ ὦν ἄθλον, οὐρανῶν βασιλεία, καὶ Θεὸν γενέσθαι τοῦ πα θεῖν ὑψηλότερον.

Γ΄. Ἀλλὰ τίς ἢ ἀνάρρησις; Εἰ μὲν τὴν συντομωτέραν ποθεῖτε καὶ γνωριμωτέραν· Οὗτος τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῆς ἀψευδέστατος, καὶ τῆς Τριάδος ὑπέρμαχος ἄχρῃς αἵματος, καὶ τῶν διωκόντων τῷ ποιεῖν κακῶς, τῷ πάσχειν προθύμως διώκτης· οὐδὲν γὰρ οὕτω νικᾷ τὸν διώκοντα, ὡς προθυμία τοῦ πάσχοντος. Εἰ δὲ τὴν τελεωτέραν καὶ πλατυτέραν· Οὗτος ἄριστος μὲν ἐξ ἀρίστων, καὶ

ἐξ εὐγενῶν εὐγενέστατος. Εὐγένειαν δὲ λέγω, οὐχ ἦν οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· ἄπαγε! Οὐ πρὸς ἡμῶν οὕτω θαυμάζειν, οὐδὲ φιλόσοφον, τὴν ἐκ μύθων καὶ τάφων ἐρχομένην καὶ πάλαι σεσηπυίας ὄφρυος· οὐδὲ τὴν ἐξ αἱμάτων καὶ γραμμάτων προσγινομένην, ἣν νύκτες χαρίζονται, καὶ βασι λέων ἴσως οὐδὲ εὐγενῶν χεῖρες, προστασσόντων, ὡς περ ἄλλο τι, τὴν εὐγένειαν· ἀλλ' ἦν εὐσέβεια χα ρακτηρίζει καὶ τρόπος, καὶ ἡ πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἄνοδος, ὅθεν γεγόναμεν. Ταύτης ἀπόδειξις μία τῆς εὐγενείας. Οὐ γὰρ ἀθλητῆς μόνον ἡμῖν ὁ γεννάδας, ἀλλὰ καὶ ἐκ μαρτύρων· ὥστε οἴκοθεν αὐτῷ τὸ τῆς ἀρετῆς παράδειγμα. Πολίτης δὲ, σοφία μὲν, τῆς οἱ κουμένης ἀπάσης (οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται μικροῖς ὄροις Κυνική περιγράφεσθαι)· σώματι δὲ, τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, τῆς σὺν ὑμῖν, ἢ μεθ' ὑμᾶς εὐθέως ἀριθμουμένης· ἥς πᾶσι πάντων κρατούσης, θερμότης τὸ ἰδιαίτατον, καὶ ταύτης τὸ κάλλι στον, Χριστιανισμὸς, καὶ ἡ περὶ τοῦτο διάθεσις, ἐκ προαιρέσεως μὲν ἀρχομένη, τῇ δὲ φύσει βε βαιουμένη. Τῇ γὰρ εὐσεβείᾳ τὸ θερμὸν προσ χωρήσαν, ζῆλος ἐγένετο· ζῆλος δὲ, ἀσφάλεια πί στεως.

Δ'. Τραφεῖς δὲ οὕτω καὶ παιδευθεῖς, ὡς εἰκὸς τὸν ἐκ τοιοῦτων γεγονότα καὶ τοιοῦτον ἐσόμενον, ἐπειδὴ βίων αἰρέσεως καιρὸς ἐδόκει (ἦν κρηπίδα τοῦ πράττειν εὖ ἢ κακῶς ἐγὼ τίθεμαι), εἶδέ τι μέγα, καὶ νεανικὸν, καὶ τῶν πολλῶν ὑψηλότερον. Τρυφήν μὲν ἀτιμάζει καὶ περιουσίαν, καὶ δυνάσειαν πλέον, ἢ τοὺς ἄλλους οἱ ταῦτα προέχοντες· καὶ τὴν μὲν ὡς πρώτην κακοπάθειαν, τὴν δὲ ὡς ἐσχάτην πενίαν, τὴν δὲ ὡς ἀσθένειαν τὴν ἀνωτάτω, διαπτύει καὶ ἀπο πέμπεται. Οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ μῆτε βελτίους ποιεῖ τοὺς κεκτημένους, ἀλλὰ καὶ χεῖρους ὡς τὰ πολλά· μῆτε διὰ τέλους παραμένει τοῖς ἔχουσι. Φίλο σοφίαν δὲ προῖσταται τὴν δέσποιναν τῶν παθῶν καὶ τῷ καλῷ προσβαίνει νεανικῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης τέ 35.1204 μνεται, πρὶν διαζευχθῆναι τῆς ὕλης· καὶ τῶν ὀρωμένων κατεξανίσταται, μεγέθει φύσεως καὶ προ αιρέσεως εὐγενείᾳ, τοῖς ἐστῶσι προσθέμενος. Ἐπειδὴ οὕτω διανοήθη, τοῦτο μὲν οὐδὲ βουλήσ ἠξίωσε, ποτέ ραν δεῖ τῶν φιλοσοφιῶν ἐλέσθαι μᾶλλον, τὴν ἕξω καὶ παίζουσιν τὰς τῆς ἀληθείας σκιάς ἐν τῷ τῆς φιλοσοφίας σχήματι καὶ προβλήματι, ἢ τὴν ἡμετέραν καὶ ταπεινὴν μὲν τῷ φαινομένῳ, ὑψηλὴν δὲ τῷ κρυπτομένῳ, καὶ πρὸς Θεὸν ἄγουσιν· ἀλλὰ πάσαις ψῆ φοις αἰρεῖται τὴν ἡμετέραν, μηδὲν ὅλως ἐπὶ τὰ χεῖρω παρατραπεί τὴν διάνοιαν, μηδὲ ὑπὸ τῆς τῶν λόγων κομπείας παρασυρεῖς, ἢ μέγα φρονοῦσιν οἱ τὰ Ἑλλήνων φιλοσοφοῦντες. Ἐκεῖνο δὲ πρῶτον φιλοσοφεῖ, γινῶναι τῶν ἡμετέρων ὁδῶν τὴν αἰρετωτέραν τε καὶ λυσιτελεστέραν ἐπίσης αὐτῷ τε καὶ πᾶσι Χρι στιανοῖς. Πανταχοῦ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸν κοι νὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελεωτάτης τε καὶ φι λοσοφωτάτης ἐνόμιζεν. Οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆ σθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόνασιν.

Ε'. Ὅρων δὲ τὸν μὲν ἐρημικὸν βίον καὶ ἰδιάζοντα. καὶ τῶν πολλῶν ἔκφυλον καὶ ἀλλότριον, μέγαν μὲν καὶ ὑψηλὸν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα, μέχρις αὐτῶν δὲ μόνων τῶν κατορθούντων ἰστάμενον, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης κοινωνικὸν καὶ φιλάνθρωπον ἀπαρνούμε νον, ἦν ἐν πρώτοις εἶναι τῶν ἐπαινουμένων ἐγίνω σκε· πρὸς δὲ καὶ ἀδοκίμαστον, ὡς οὔτε ἐν τοῖς πρά γμασι γυμναζόμενον, οὔτε ἄλλοις παραμετρούμενον· τὸ δὲ κοινωνικὸν καὶ ἐπίμικτον, πρὸς τῇ βασάνῳ τῆς ἀρετῆς, ἔτι καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς διατεῖνον, καὶ θείας οἰκονομίας ἐγγύς, ἢ καὶ πεποίηκε τὸ πᾶν, καὶ φιλία συνέδησε, καὶ τὸ ἡμέτερον γένος ἐκπεσὸν τοῦ καλοῦ διὰ τὴν ἐπεισελθοῦσαν κακίαν, ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιμιξίας καὶ ὁμιλίας πάλιν ἀνεκαλέσατο· ταῦτα διανοηθεῖς τε καὶ διελόμενος, καὶ ἅμα τὸν Ἑλληνικὸν τύφον κολάσαι τῶν καλῶν εἶναι νομίσας, οἱ τῷ τρίβωνι καὶ τῇ ὑπήνῃ τὸ σεμνὸν ὑποδύονται· τί ποιεῖ, καὶ πῶς τὴν φιλοσοφίαν μεταχειρίζε ται; Μέσην τινὰ χωρεῖ τῆς τε ἐκείνων

άλαζονείας, καὶ τῆς ἡμετέρας σοφίας, καὶ τῶν μὲν τὸ σχῆμα καὶ τὴν σκηνήν, ἡμῶν δὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ὕψος φιλοσοφεῖ. 35.1205

ζ'. Διὰ τοῦτο Περιπάτους μὲν, καὶ Ἀκαδημίας, καὶ τὴν σεμνὴν Στοᾶν, καὶ τὸ αὐτόματον Ἐπικούρου μετὰ τῶν ἀτόμων καὶ τῆς ἡδονῆς, ἐρίῳ στέφας, ὡς τις ἐκείνων τὸν ποιητὴν, ὡς πορρωτάτω πέμ πει καὶ ἀποκρούεται. Κυνικῆς δὲ, τὸ μὲν ἄθεον δια πτύσας, τὸ δὲ ἀπέριττον ἐπαινέσας, τοῦτο ἐστὶν ὃ νῦν ὁρᾶτε, κύων κατὰ τῶν ὄντως κυνῶν, καὶ φιλόσοφος κατὰ τῶν ἀσόφων, καὶ Χριστιανὸς ὑπὲρ πάντων, καὶ νικῶν τὴν μὲν ἐκείνων αὐθάδειαν τῆ τοῦ σχήματος ὁμοιότητι, τῶν δὲ παρ' ἡμῖν ἐστὶν ὧν τὴν ἀπειροκαλίαν τῆ καινότητι τοῦ ἐνδύματος, δεικνὺς, ὅτι μὴ ἐν μικροῖς τὸ εὐσεβὲς, μηδὲ ἐν τῷ κατηφεῖ τὸ φιλόσοφον, ἀλλ' ἐν ψυχῆς στερρότητι καὶ διανοίας καθαρότητι, καὶ γνησίᾳ τῆ πρὸς τὸ καλὸν νεύσει, ὅπως ἂν τοῦ σχήματος ἔχωμεν, καὶ οἷσιν ἂν ὁμιλῶμεν, εἴτε ἡμῖν αὐτοῖς μόνοις συστέλλοντες τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, εἴτε τοῖς πολλοῖς τε καὶ ὁμοφύλοις ἰδιάζοντες ἐν τῷ κοινῷ, καὶ φιλοσοφοῦντες ἐν οὐ φιλοσοφοῦσιν (ὡς ἡ Νῶε κιβωτὸς ἐκείνη, ἐν κα τακλυσμῷ κατακλυσμοῦ κουφοτέρα· καὶ ἡ τοῦ ὄρους βάτος, ἦν καῖον τὸ πῦρ οὐ κατέκαιε, τὸ μέγα Μωϋσέως ὄραμα, οὔτε αὐτοῖ τι πάσχοντες τοῖς πολλοῖς, οὐ μᾶλλον γε ἡ ἀδάμας τοῖς παῖουσι, καὶ δι' ἑαυτῶν τοὺς ἄλλους βελτίους ποιοῦντες εἰς δύο ναμιν. Ταύτης καρπὸς τῆς φιλοσοφίας, οὐ λόγῳ πλαττόμενοι πόλεις (σκινδαψοὶ τινες, ὡς αὐτοὶ φασι, καὶ τραγέλαφοι, ἃ γλῶσσα μόνη συντίθησιν)· οὐδὲ κατηγορία τινές, καὶ ἀναλύσεις, καὶ μίξεις· οὐδὲ συμβάματα καὶ παρασυμβάματα, καὶ ἡ τεχνολογουμένη σοφία· οὐδὲ γραμμαί τινες οὐδαμοῦ κεί μεναι, οὐδὲ ἀστέρων πλοκαὶ καὶ σχήματα κατὰ τῆς Προνοίας ἐπινοούμενα. Ταῦτα μὲν γὰρ αὐτῷ δευτέρου λόγου καὶ πάρεργα, καὶ τοσοῦτον παιζόμενα, ὅσον μὴ παίζεσθαι παρὰ τῶν εἰδέναι προσποιουμένων. 35.1208

Ζ'. Τί δὲ τὸ πρῶτον καὶ σπουδαζόμενον; Ἡ πρὸς ἄρχοντας δικαιολογία, ἡ πρὸς βασιλεῖς παρρησία, κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ λαλοῦντα ἐναντίον βασιλέων καὶ μὴ αἰσχυρόμενον, δῆμων ἀλογίαν συστειλαὶ κυμαινομένων, δυναστῶν ἐξουσίαν ἀγριαίνοντων, οἷ κων ἀρρώστιαν στασιαζόντων, ἀπαιδευτῶν ἀγροικίαν, πεπαιδευμένων ἀλαζονείαν, πλοῦτον ἐπαιρόμενον, κόρον ὑβρίζοντα, πενίαν κακουργοῦσαν, θυμὸν ἐκ φερόμενον καὶ τὸν λογισμὸν ἐκφέροντα, ἡδονῆς ἀμετρίαν, γέλωτος ἀκρασίαν, λύπης ἀδημονίαν παῦσαι, νεότητος ἀνωμαλίαν, γήρωσ μικροψυχίαν, χηρείας ἐρημίαν, ὀρφανίας ἀπόγνωσιν. Ταῦτα τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τοῦ κε χηνέναι πρὸς τοὺς ἀστέρας, ἄρ' οὐ μακρῷ προτιμήσει τις εὔφρονων; ἐκεῖνο ἐνθυμηθεῖς, ὅτι συναγόντων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀστρονομήντων, οὐδὲν ἂν ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφελεθῆ, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήσεται· τούτων δὲ ὧν εἶπον ἀναιρουμένων, ἀταξία τὸ πᾶν καὶ σύγχυσις. Ταῦτα τῆς Ἀντισθένους ἀλαζονείας, καὶ τῆς Διογένης ὀψοφαγίας, καὶ τῆς Κράτητος κοινογαμίας, τί χρὴ λέγειν ὅσω κρείττω καὶ ὑψηλότερα; Πλὴν φειδόμεθα κάκεινων αἰδοῖ τῆς προσηγορίας, ἵνα τι τοῦ ἀνδρὸς ἀπολαύσωσιν. Ἡμεῖς δὲ, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συνέλωμεν, τὸ σῶφρον, τὸ ἐγκρατὲς, τὸ ἄτυφον, τὸ ἐπίχαρι, τὸ κοινωνικόν, τὸ φιλάνθρωπον, τᾶλλα οἷς ὑπὲρ ἅπαντας ὁ ἀνὴρ, ἐπὶ τὸ τελευταῖον μὲν τῆ τάξει, πρῶτον δὲ τῆ δυνάμει τρεψόμεθα.

Η'. Ἦν ὅτε γαλήνην εἶχομεν ἀπὸ τῶν αἰρέσεων, ἡνίκα Σίμωνες μὲν, καὶ Μαρκίωνες, Οὐαλεν τῖνοί τε τινες, καὶ Βασιλεῖδαι, καὶ Κέρδωνες, Κήριν θοί τε καὶ Καρποκράταις, καὶ πᾶσα ἢ περὶ ἐκείνους φλυαρία τε καὶ τερατεία, ἐπὶ πλεῖστον τὸν τῶν ὄλων Θεὸν τεμόντες, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαθοῦ τῷ Διῷ μιουργῶ πολεμήσαντες, ἔπειτα κατεπόθησαν τῷ ἑαυτῶν βυθῷ καὶ τῆ σιγῇ παραδοθέντες, ὡσπερ ἦν ἄξιον. Μοντανοῦ δὲ τὸ πονηρὸν πνεῦμα, καὶ τὸ Μανουῦ σκότος, καὶ ἡ Ναυάτου θρασύτης, ἢ

καθαρό της, Σαβελλίου τε ή κακή συνηγορία τής μοναρχίας εἶξε, καὶ ὑπεχώρησεν, ή μὲν εἰς ἀντίπαλον μοῖ ραν ἀποκριθεῖσα, ή δὲ καὶ πάντη περιφρονηθεῖσα 35.1209 καὶ παραρῥιφεῖσα διὰ τὸ ἀσθενές· ἄλλο δὲ οὐδὲν παρελύπει τὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ γὰρ διωγμοὶ καὶ λαμ προτέραν αὐτὴν ἐποίουν τοῖς πάθεσιν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ δευτέρα ζάλη κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐγείρεται, ὁ τυφὼν τῆς ἀδικίας, τὸ πλήρωμα τῆς ἀσεβείας, ὁ λεγεὼν τῶν πνευμάτων, ή ἀντίχριστος γλῶσσα, ὁ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλήσας νοῦς, ή κατατομή τῆς θεότητος· οὐ δεινὴ μὲν ή ἐγχείρησις, δεινότερα δὲ ή τελευταία, καὶ τῆς Ἰουδα προδοσίας ἀξία, ήν ἐκεῖνος κατὰ τοῦ Σωτῆρος ήμῶν ἐτόλμησεν, Ἄρειος, ὁ καλῶς μετὰ τῆς μανίας ὀνομαζόμενος. Οὗτος ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἀρξάμενος πόλεως, κάκει τὸ δεινὸν ἐκμελετήσας, ἔπειτα, ὡσπερ τις ἀγρία φλόξ, ἀπὸ μικροῦ τοῦ σπινθήρος τὸ πολὺ τῆς οἰκουμένης ἐπίδραμῶν, ὑπὸ τῶν Πατέρων ήμῶν καταλύεται, καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἀριθμοῦ τοῦ τότε καταλαβόντος τὴν Νίκαιαν, καὶ εἴσω περιγραπτῶν ὄρων τε καὶ ῥημάτων τὴν θεολογίαν στήσαντος.

Θ'. Πάλιν πονηρὰ βασιλεία, καὶ πάλιν ἀναζῆ τὸ κακὸν, καὶ ὡσπερ τὰ ὕπουλα τῶν τραυμάτων ἀναστομοῦται καὶ ἀναρρήγνυται. Καὶ λύκοι βαρεῖς, ἄλλος ἄλλοθεν διαλαβόντες ήμᾶς, τὴν Ἐκκλησίαν σπαράττουσιν. Ἱερεῖς τε κατὰ ἱερέων ἐξοπλισθέντες, καὶ δῆμοι δῆμοις ἐπιμανέντες· καὶ βασιλεὺς ἀσεβεία διδοὺς παρῥησίαν, καὶ κατὰ τῆς ὀρθῆς δόξης νομοθετῶν· καὶ οἱ μήτε ἄνδρες, μήτε γυναῖκες, παρ' αὐτῷ δυναστεύοντες. Τίς ἂν τὰ τότε κακὰ πρὸς ἀξίαν ἐκτραγωδήσειε; τὰς φυγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀτιμίας, τὰς ἐπὶ τῆς ἐρημίας συν ἀξεις, μυριάδων ὄλων καὶ πόλεων ὑπαιθρίων ταλαιπωρουμένων, καὶ ὑετοῖς καὶ χειμῶσι πιεζομένων; τὰς ἐντεῦθεν ἐπαναστάσεις (οὐδὲ γὰρ τὴν ἐρημίαν εἶχον ἀκίνδυνον); τὰ ἔτι τούτων χαλεπώτερα, τοὺς αἰκισμοὺς, τοὺς θανάτους, τὰς θριαμβεύσεις ἐπισκόπων, φιλοσόφων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, νέων, γεγηρακότων; τοὺς ἐπινοοῦντας τὰ δεινὰ, τοὺς προσεπινοοῦντας, τοὺς ὑπηρετούμενους τῇ ἀσεβείᾳ δυνάστας, οἷς τοῦτο μόνον πολλακίς εἰς εὐδοκίμησιν ἤρκεσε, τὸ πικροτέρους φανῆναι τῆς τοῦ κρατοῦντος βουλήσεως;

Ι'. Ἄρτι μὲν ὁ λαμπρὸς διωγμὸς εἶχε πέρας, καὶ 35.1212 Περσίς καλῶς ήμῖν ἐδίκασε τὸν ἀλιτήριον καταλύσασα, καὶ πολλῶν αἱμάτων εἰσπραξαμένη δίκην δι' ἐνὸς αἵματος· ἄρτι δὲ ὁ ἀπρεπὴς ἄρχεται, καὶ τὸ ἀμύνειν Χριστιανοῖς πρόσχημα ἔχων τῆς ἀσεβείας, τοῖς ἀληθῶς Χριστιανοῖς ἐπιφύεται· καὶ τοσοῦτον ἐκεῖνου χαλεπώτερος γίνεται, ὅσω τότε μὲν ή ἄθλησις περιφανέστερα καὶ λαμπρότερα, νῦν δὲ καὶ τὸ παθεῖν ἀφιλότιμον, παράγε τοῖς οὐ δικαίοις τῶν παθῶν λογισταῖς. Βούλεσθε δάκρυα τῷ θεάτρῳ κινήσω, καὶ αὐτῷ γε ἴσως τῷ καρτερικωτάτῳ, καὶ τῶν παθῶν κρείσσονι, ἐνὸς τῶν τότε γενομένων ἐπιμνησθεῖς; Μάρτυρες δὲ πολλοὶ τοῦ λόγου· καὶ γὰρ καὶ εἰς πολλοὺς ἦλθεν ή τραγωδία τοῦ πάθους· οἶμαι δὲ καὶ ὁ μέλλων ὑπολήψεται χρόνος τοῦ καιροῦ τὸ διήγημα. Ναὺς φόρτον ἔχουσα τῶν πρεσβυτέρων ἕνα, καὶ τοῦτον οὐδὲ ὑπὲρ κακοῦ τινος, ἀλλ' ὑπὲρ πίστεως κινδυνεύοντα, κατὰ πελάγους ἀφίεται, οὐχ ἵνα σώσῃ τὸν ἐπιβάτην, ἀλλ' ἵνα ἀπολέσῃ. Καὶ ὁ φόρτος πρόθυμος· εὐσεβὴς γάρ. Καὶ πῦρ τῷ φόρτῳ συνέμπορον· καὶ τρυφᾷ τὸ καινὸν τῆς κολάσεως ὁ διώκτης. Φεῦ τοῦ θεάματος! Φεῦ τοῦ δράματος! Ἡ ναὺς πελάγιος· τὸ θέατρον ἐπὶ ταῖς ἀκταῖς, τῶν μὲν ἐφηδομένων, τῶν δὲ ὀδυρομένων. Πῶς ἂν ἐν ὀλίγῳ τὸ πολὺ παραστήσαιοι; ἀνάπτεται τὸ πῦρ, δαπανᾶται ή ναὺς, συνδαπανᾶται ὁ φόρτος, πῦρ ὕδατι μίγνυται, καὶ συντρέχει τὰ ἐναντία εἰς εὐσεβοῦς κόλασιν, καὶ δύο στοιχεῖα ἐν σώμα μερίζεται, καὶ πυρὸς ὑπὲρ θαλάσσης αἴρεται ξένος. Ὡς προσῆλθε μὲν τάχα τις, ὡς ήμέρῳ καὶ φιλανθρώπῳ· προσελθὼν δὲ, εὔρεθεα μα ἐλεεινόν τε καὶ ἄπιστον, ἄνευ κυβερνήτου πλοῦν, ἄνευ χειμῶνος ναυάγιον· καὶ ὁ πρεσβύτερος κόνις, καὶ οὐδὲ κόνις, σπαρεῖς ἐν τοῖς ὕδασι. Καὶ οὐδὲ τοσοῦτον ή ἱερωσύνη, ὅσον

τελευτῆς γοῦν εὐσχη μονεστέρας τυχεῖν· εἰ δὲ μὴ τελευτῆς, ἀλλὰ ταφῆς γε πάντως, ἢ καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὀφείλεται. Τοιοῦτος ὁ τοῦ ἀσεβοῦς στόλος· τοιοῦτον τοῦ εὐσεβοῦς τὸ τέλος· καὶ οὐδαμοῦ πῦρ ἄνωθεν εὐαγέστερον, οὐδὲ κολαστικὸν τοῦ τοιαῦτα πυρσεύοντος.

ΙΑ΄. Ἀλλὰ τί μοι τῶν ἕξωθεν; Ἐπ' αὐτὴν ἤδη βαδιστέον τὴν σὴν ἄθλησιν, καὶ τοὺς σοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας, οὓς πᾶσι τοῖς προλαβοῦσιν, ὡσπερ τινὰ σφραγιδα καλὴν, ἐπέθηκας. Ἦκμαζε μὲν ἐν τῇ σῇ πόλει τὸ τῆς αἰρέσεως ταύτης κακόν, ὅθεν 35.1213 καὶ ἤρξατο. Ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν ἀγιώτατον τῆς οἴκου μένης ὀφθαλμὸν, καὶ ἀρχιερέα τῶν ἱερέων, τὸν τῆς σῆς ὁμολογίας καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον τοῖς ἑαυτοῦ περὶ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι, τὴν μεγάλην φωνὴν, τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα, τὸν δεῦτερον Χριστοῦ λύχνον καὶ πρόδρομον, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, ἐν γήρα καλῶ κοιμηθέντα, καὶ πλήρη τῶν κατὰ Θεὸν ἡμερῶν, μετὰ τὰς συκοφαντίας, μετὰ τοὺς ἄθλους, μετὰ τὴν περιβόητον χεῖρα, μετὰ τοὺς ζῶντας νεκρούς, ἢ Τριάς πρὸς ἑαυτὴν μετατίθησιν, ἢ συνέζησε, καὶ ὑπὲρ ἧς ἐκινδύνευσεν (Ἀθανάσιον οἶδ' ὅτι πάντες ἐν τοῖς λόγοις ἀνέγνωτε)· δευτέρα δέ τις Αἰγύπτου πληγὴ καὶ μᾶστιξ ἑαυτὸν ἐπεισάγει τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ τῆς ἀληθείας προδότης, ὁ τῶν λύκων ποιμὴν, ὁ διὰ τῆς αὐλῆς ὑπερβαίνων ληστής, ὁ δεῦτερος Ἄρειος, ἡ θολερὰ καὶ ἄποτος ἀνατροπὴ, ὁ τῆς ἀθέου πηγῆς δαψιλέστερος ποταμός· ὀκνῶ μὲν τὰς τότε παρανομίας εἰπεῖν καὶ μαιφονίας, μεθ' ὧν τὸν ἅγιον καταλαμβάνει θρόνον ὁ θῆρ, καὶ τῆς πονηρᾶς εἰσόδου τὰ προτελέσματα· ὀδύρομαι δ' ὅμως ὀλίγα ἐκ πολλῶν (ἅ καὶ ὑμεῖς ὀδύρεσθε τε καὶ προωδύρασθε), τῷ θεῷ Δαβὶδ συγχρησάμενος· Ὁ Θεὸς, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις· Ἔθεν το τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου, πετεινῶν βρώματα, καὶ θηρίων σπαράγματα. Προσθήσω δὲ παρ' αὐτοῦ κάκεῖνα ἐξ ἄλλου θρήνου καὶ ἐτέρας ὥδης· Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἀγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου. Πῶς γὰρ οὐκ ἐνεκαυχήσαντο; πῶς δὲ οὐκ ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου συμφοραῖς πολυτρόποις καὶ παντοίοις κακοῖς;

ΙΒ΄. Ἐστρατήγει μὲν ἀνὴρ ἄθεος καὶ παράνομος, οὐδὲ ὄνομα Χριστιανοῦ περικείμενος (τοῦτο γὰρ τῆς ὕβρεως τὸ δεινότατον), ἀλλ' ἐκ τῶν εἰδώλων ἐπὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν ἐπιγόμενος, ἐκ τῶν ἀκαθάρτων αἱμάτων ἐπὶ τὰ μυσαρώτερα τε καὶ βδε λυκτότερα, καὶ τοῦτο ἱερουργῶν ἴσως τὴν καθ' ἡμῶν ὕβριν τοῖς δαίμοσι· παρετάσσετο δὲ δύναμις θυμῶ ζέουσα, στρατὸς ἀλλόκοτος καὶ ἀνήμερος κατὰ τῶν ἀόπλων καὶ ἀπολέμων. Ἐξωθεῖτο μὲν ὁ τοῦ ἀγίου διάδοχος ἱερεὺς, ὁ νόμῳ καὶ τάξει Πνεύματος κεχρισμένος, καὶ πολιᾷ καὶ φρονήσει τετιμημένος· ἐβασίλευε δὲ Ταβηλ, ὁ κληρονόμος 35.1216 τῶν ἀλλοτρίων. Κατὰ τῶν ἀγίων ὄπλα, κατὰ τῶν ἀσύλων μιαιφονοὶ χεῖρες, κατὰ τῶν ὡδῶν σάλπιγγες. Σκόπει μοι τὰ τούτοις ἐπόμενα, πίπτοντας ἄνδρας ἐν τοῖς ἀγίοις, συμπατουμένας γυναῖκας, ἔστιν ἅς καὶ μετὰ τοῦ φόρτου τῆς φύσεως, τοὺς προώρους τόκους καὶ ἀτόκους, εἰπεῖν οἰκειότερον· διελκομένας παρθένους οἰκτρῶς, αἰκιζομένας αἰσχροτέρων (αἰσχύνομαι καὶ γυναῖκας καὶ ἄνδρας εἰπεῖν τὸν τρόπον, καὶ γυμνῶσαι τῷ λόγῳ τὰ κρυπτά τῆς αἰσχύνης, οἷς καὶ τότε γυμνωθεῖσιν αἰσχύνομαι), τὰς μὲν κατὰ φρεάτων φερομένας τῶν ἔνδον τοῦ ἱεροῦ, τὰς δὲ ἐκ τῶν ὑπερώων κρημιζομένας ἐπὶ τῇ ἀτοπία τῶν ὀρωμένων, τὰς δὲ ταῖς κειμέναις ἐπισωρευομένας· τοὺς ἐπὶ τοῖς φόνοις φόνους, τὰ ἐπὶ τοῖς πτώμασι πτώματα, πατούμενα βεβήλοις ποσὶ τὰ ἅγια, θυσιαστήρια καθυβριζόμενα σχήμασιν ἀσελγέσι καὶ ἄσμεσιν, ὡς δὲ ἀκούω, (τί τοῦτο ἢ τολμηρὰ γλῶσσα φθέγγεται;) καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ὀρχήμασι καὶ λυγίσμασι· δημηγορούσας ἐπὶ τῶν ἱερῶν θρόνων γλώσσας βλασφήμους, μυστήρια κωμωδούμενα, σιωπώμενας ψαλμωδίας, οἰμωγὰς ἀντεγειρομένας, αἱμάτων ὄχε τοὺς, δακρύων πηγὰς, ἱερεῖς ἀγομένους, μονοτρόπους

σπαρασσομένους, πᾶσαν τῆς Ἀσσυρίων καταδρομῆς τὴν εἰκόνα, ἦν ποτε τὴν ἀγίαν Ἱερουσαλήμ κατέδρα μον· ἦν μήτε λόγος ἀξίως παραστήσαι, μήτε ἀκοή χωρῆσαι δύναται, μόνης δὲ τῆς Ἱερεμίου καὶ ψυχῆς καὶ φωνῆς πρὸς ἀξίαν ὀδύρασθαι· ὅς καὶ πηγὰς δακρύων ἐπιζητεῖ, καὶ ἐκ τειχῶν προκαλεῖται θρήνον ἐπὶ τοιούτοις πάθεσι, καὶ ὁδοῖς Σιῶν ἐπιβάλλει πένθος, οὐκ ἀγούσαις τοὺς ἐορτάζοντας.

ΙΓ'. Τοῦτο τὸ δρᾶμα εἶδε μὲν ἕωα λῆξις, ἐθρήνησε δὲ καὶ ἐσπέριος, ἦ τὰ σύμβολα τῆς ἀπονοίας ὁ φυγὰς ἱερεὺς ἐθριάμβευσε. Τίνα τρόπον; Προὔθηκε τῇ Ἐκκλησίᾳ Ῥωμαίων, ἀντὶ τῶν νεκρῶν, τὴν ἡμαγμένην ἐσθῆτα, καὶ κινεῖ πάνδημα δάκρυα διὰ τῆς σιωπῶσης κατηγορίας, ἵνα καὶ παραστήσῃ τὸ πάθος, καὶ τῶν δεινῶν ἐπίκουρον λάβῃ, ὡσπερ οὖν καὶ εἰληφότα ἔγνωμεν· ἐπειδὴ φιλεῖ μάλιστα κάμπτεσθαι τὸ προέχον πρὸς τὸ ἀσθενές, καὶ δι' εὐνοίας ἐκουσίου τῷ ἐλαττωμένῳ προστίθεσθαι. Τοῦτο ἤνεγκε μὲν οὐδὲ τῶν ἄλλων εὐσεβῶν οὐδὲ εἷς· σὲ δὲ κινεῖ καὶ πλέον, ὅσω καὶ τὸν λόγον τελεώτερος, καὶ τὸν ζῆλον θερμότερος. Διὰ τοῦτο πολεμεῖς μὲν ὑπὲρ τοῦ Λόγου, πολεμῆ δὲ ὑπὸ τῆς ἀσεβείας· καὶ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, οἷς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ πράττων καὶ λέγων ἠγώνισαι, διδάσκων, νουθετῶν, ἐξαιρούμενος, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, συγ 35.1217 χέων, ἰδιώτας, ἄρχοντας, ἰδία, δημοσία, κατὰ πάντα καιρὸν καὶ τόπον· τέλος, μανία συναρπασθεὶς δυσσεβοῦς ἐξουσίας, (ὦ τῆς εὐγενοῦς συμφορᾶς! ὦ τῶν ἱερῶν σου τραυμάτων!) ξαίνει μὲν τὸ καλὸν σῶμα ταῖς μάστιξιν, ὡσπερ δὲ ἄλλου θεατῆς πάσχοντος· καὶ κάμπτη μὲν τὸ ὀρώμενον, οὐ καταβάλλη δὲ τὸ νοούμενον· στηλιτεύεις τὴν ἀνδρείαν ἐν ταῖς ἀπάντων ὄψεσι· γίνῃ δὲ καὶ σιγῶν τῆς καρτερίας διδάσκαλος, ἐπειδὴ γε ἡ γλῶσσα παρῆκε τὸ φθέγγεσθαι.

ΙΔ'. Εἶτα τί; Τῆς πατρίδος ὑπερορίζῃ, ὁ μηδε μίαν εἰδῶς οἰκείαν καὶ ἀλλοτρίαν, ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα καὶ ἄλλοι παιδευθῶσι διὰ σοῦ τὴν εὐσέβειαν· Ὅασίς σοι τὸ φυγαδευτήριον, ἢ ἀπάνθρωπος ἐρημία, τὸ διὰ σὲ λοιπὸν εὐαγὲς χωρίον. Μετὰ δὸς ἡμῖν καὶ τῶν τῆς ὑπερορίας σου καλῶν, ἐπειδὴ γε τῶν τῆς ἐπανόδου μετέδωκας. Ποίησον ἡμῖν θέατρον τὴν ἐπάνοδον. Τίνας ἐκεῖ φιλοσοφεῖν ἐδίδαξας; τίνας ἐκάθηρας τῶν ἀσεβῶν ὑπολήψεων; τίνας τῇ εὐσεβείᾳ προσήγαγες; Ὅρᾳ μοι δοκῶ τὸ ἐκεῖ παιδευτήριον, τὴν περὶ σὲ τελετὴν καὶ πανήγυριν. Εἰπέ καὶ τοῦτο· Εἶχες τίνα παραμυθίαν τοῖς λειψάνοις τοῦ σώματος; ἢ καὶ τὴν πενίαν ἐφιλοσόφεις; Εἶχες τίνας κοινωνοὺς τῆς ἀθλήσεως; ἢ καὶ τοῦτο πενόμενος ἤνεγκας; Ἐπόθεις τὰς ἀδελφὰς, τὰς κοινωνοὺς σοι καὶ τῆς ἀγνείας, καὶ τῆς καρτερίας; ἢ καὶ τῆς τούτων συνηθείας ἦς ὑψηλότερος; Ἐκαμπτέ σε γηραιᾶς μητρὸς ἐρημία; ἢ καὶ λίαν ἐθάρβεις, ὡς μέγιστον εἰς ἀσφάλειαν καταλιπὼν αὐταῖς τὴν εὐσέβειαν; Ἄλλ' ἐπειδὴ γε καλῶς ποιῶν ἐπανήκεις ἡμῖν, καὶ σε τοῖς ποθοῦσι ποθοῦντα πάλιν ἀπέδωκεν ὁ δοξάζων τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν, καὶ παραζηλῶν τοὺς παραζηλοῦντας, ὁ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν, καὶ τοῖς νεκροῖς ἐμπνέων ἀνάστασιν· ὁ Λάζαρον μὲν τετραήμερον, σὲ δὲ τετραετὴ ζωοποιῶν παρ' ἐλπίδας, καὶ συνάγων ὅσα πρὸς ὅσα, καὶ ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, τὴν Ἰεζεχιήλ ὄψιν, τοῦ προφητῶν θαυμασιωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου· ἔχου μοι πάλιν τῆς αὐτῆς ἐργασίας, καὶ παρρησίας, ἵνα μὴ δόξης ἐγκεκόφθαι τοῖς πάθεσι, μηδὲ προδιδόναι δεῖ λίαν τὴν φιλοσοφίαν. 35.1220

ΙΕ'. Σύγχει μὲν καὶ τὴν Ἑλλήνων δεισιδαιμονίαν, ὡς πρότερον, καὶ τὴν πολύθειον αὐτῶν ἀθεΐαν, καὶ τοὺς παλαιοὺς θεοὺς καὶ τοὺς νέους, καὶ τοὺς αἰσχροὺς μύθους, καὶ τὰς αἰσχροτέρας θυσίας πηλῶ πηλὸν καθαιρόντων, ὡς αὐτῶν τινος λέγοντος ἤκουσα, λέγω δὴ σώμασι σώματα τοῖς τῶν ἀλόγων ζώων τὰ ἑαυτῶν, καὶ τὰ σεμνὰ πλάσματα, καὶ τὰ ἀσχήμονα τερατεύματα· οἷς εἰ μὲν τὸ Θεῖον ὀρίζονται, τῆς κακοδαιμονίας· εἰ δὲ παραδεικνύουσι, τῆς εὐηθείας. Διδασκέτωσαν γὰρ, τίς ὁ λόγος, καὶ τί τὸ τῆς ἀσχημοσύνης τῆς περὶ ταῦτα μυστήριον; δεῖ γὰρ μηδὲ τὰς ἐμφάσεις τῶν καλῶν, τὸ αἰσχρὸν ἔχειν. Εἰ δὲ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα εἶναί φασι, τί

τοῦτο, πει θέτωσαν, καὶ ἐκ ποίων λόγων, ἢ θεολόγων. Σύγχει δὲ καὶ τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις, καὶ τοσοῦτω θερμότερον, ὅσω προπέπονθας. Γενναϊότερον γὰρ ἐκ τοῦ παθεῖν τὸ φιλόσοφον, ὥσπερ ψυχρῶ σίδηρος ἔμ πυρος, οὕτω τοῖς κινδύνοις στομούμενον. Ὅριζου δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν, διδάσκων ἕνα μὲν εἶδέ ναι Θεὸν ἀγέννητον, τὸν Πατέρα· ἕνα δὲ γεννητὸν Κύριον, τὸν Υἱόν· Θεὸν μὲν, ὅταν καθ' ἑαυτὸν λέγεται, προσαγορευόμενον· Κύριον δὲ, ὅταν μετὰ Πατρὸς ὀνομάζεται· τὸ μὲν διὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ διὰ τὴν μοναρχίαν. Ἐν δὲ Πνεῦμα ἅγιον, προελθὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἢ καὶ προϊόν· Θεὸν, τοῖς νοητῶς νοοῦσι τὰ παρακείμενα· τοῖς μὲν ἀσεβέσι καὶ πολεμούμενον, τοῖς δὲ ὑπὲρ τούτους νοούμενον, τοῖς πνευματικωτέροις δὲ καὶ λεγόμενον. Μῆτε ὑπὸ ἀρχὴν ποιεῖν τὸν Πατέρα, ἵνα μὴ τοῦ πρώτου τι πρῶτον εἰσαγάγωμεν, ἐξ οὗ καὶ τὸ εἶναι πρῶτῳ περιτραπήσεται· μῆτε ἄναρχον τὸν Υἱὸν ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ τὸ Πατρὸς ἴδιον περιέλωμεν. Οὐκ ἄναρχα γὰρ, καὶ ἄναρχά πως· ὃ καὶ παράδοξον. Οὐκ ἄναρχα μὲν γὰρ τῷ αἰτίῳ· ἐκ Θεοῦ γὰρ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτὸν, ὡς ἐξ ἡλίου φῶς· ἄναρχα δὲ τῷ χρόνῳ. Οὐ γὰρ ὑπὸ χρόνον, ἵνα μὴ τὸ ρέον ἢ τῶν ἐστώτων πρεσβύτερον, καὶ τῶν οὐσιῶν τὸ ἀνούσιον.

Ιζ'. Μῆτε ἀρχὰς τρεῖς, ἵνα μὴ Ἑλληνικὸν, ἢ τὸ 35.1221 πολύθεον· μῆτε μίαν μὲν, Ἰουδαϊκὴν δὲ στενήν τινα, καὶ φθονεράν, καὶ ἀδύνατον· ἢ τῷ ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὴν θεότητα, ὃ τοῖς προάγουσι μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, εἰς αὐτὸν δὲ πάλιν ἀναλύουσιν ἤρρεσαν· ἢ τῷ καταβάλλειν τὰς φύσεις, καὶ ἀλλοτριοῦν θεότητος, ὃ τοῖς νῦν ἀρέσκει σοφοῖς, ὥσπερ δεδοικυῖαν μὴ ἀντεξάγωνται, ἢ μηδὲν δυναμένην ὑπὲρ τὰ κτίσματα. Μῆτε ἀγέννητον τὸν Υἱόν, εἷς γὰρ ὁ Πατήρ· μῆτε Υἱὸν τὸ Πνεῦμα, εἷς γὰρ ὁ Μονογενής· ἵνα καὶ τοῦτο θεϊκὸν ἔχωσι τὸ μοναδικόν, ὃ μὲν τῆς υἰότητος, τὸ δὲ τῆς προόδου, καὶ οὐχ υἰότητος. Ἀληθῶς πατέρα τὸν Πατέρα, καὶ πολὺ γε τῶν παρ' ἡμῖν ἀληθέστερον, ὅτι μόνως, ἰδιοτρόπως γὰρ, καὶ οὐχ ὡς τὰ σώματα· καὶ μόνος, οὐ γὰρ μετὰ συζυγίας· καὶ μόνου, Μονογενοῦς γὰρ· καὶ μόνον, οὐ γὰρ Υἱὸς πρότερον· καὶ ὅλον Πατήρ, καὶ ὅλου, τὸ γὰρ ἡμέτερον ἄδηλον· καὶ ἀπ' ἀρχῆς, οὐ γὰρ ὕστερον. Ἀληθῶς υἱὸν τὸν Υἱόν, ὅτι μόνος, καὶ μόνου, καὶ μόνως, καὶ μόνον· οὐ γὰρ καὶ Πατήρ, καὶ ὅλον Υἱὸς, καὶ ὅλου, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, οὐποτε τοῦ εἶναι Υἱὸς ἠργμένος· οὐ γὰρ ἐκ μεταμελείας ἢ θεότης, οὐδὲ ἐκ προκοπῆς ἢ θέωσις, ἵνα λείπη ποτέ, τῷ μὲν τὸ εἶναι Πατρί, τῷ δὲ τὸ εἶναι Υἱῷ. Ἀληθῶς ἅγιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐ γὰρ καὶ ἄλλο τοιοῦτον, οὐδὲ οὕτως, οὐδὲ ἐκ προσθήκης ὁ ἀγιασμός, ἀλλ' αὐτοαγιότης· οὐδὲ μᾶλλον καὶ ἦττον, οὐδὲ ἀρξάμενον χρονικῶς ἢ παυσόμενον. Κοινὸν γὰρ Πατρί μὲν καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, τὸ μὴ γεγονέναι, καὶ ἡ θεότης· Υἱῷ δὲ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς. Ἴδιον δὲ Πατρὸς μὲν, ἢ ἀγεννησία· Υἱοῦ δὲ, ἢ γέννησις· Πνεύματος δὲ, ἢ ἔκπεψις. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς, τί καταλείψεις τοῖς μόνοις γινώσκειν ἄλληλα, καὶ γινώσκεισθαι ὑπ' ἀλλήλων μαρτυρομένοις, ἢ καὶ ἡμῶν τοῖς ἐκεῖθεν ἐλλαμφοθησομένοις ὕστερον;

Ιζ'. Γενοῦ τι τῶν εἰρημένων πρότερον, ἢ τοιοῦτος, καὶ τότε γνώση τοσοῦτον, ὅσον ὑπ' ἀλλήλων γινώσκεισθαι. Νῦν δὲ δίδασκε τοσοῦτον εἶδέναι μόνον, μονάδα ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προσκυνουμένην, παράδοξον ἔχουσαν καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν. Μὴ φοβηθῆς τὰ πάθη, γέννησιν ὁμολογῶν. Ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον, καὶ εἰ γεγέννηκεν. Ἐγὼ σοι τούτου ἐγγυητής, ὅτι θεϊκῶς, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπικῶς. Οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι αὐτῷ ἀνθρώπινον. Φοβήθητι δὲ χρόνον καὶ κτίσιν. Οὐ γὰρ 35.1224 Θεὸς, εἰ γέγονε, μὴ Θεῷ συνηγορῶν διακενῆς, Θεὸν ἀνέλῃς, ὁμόδουλον ποιῶν τὸ ὁμόθεον, ὃ καὶ σὲ τῆς δουλείας ἐλευθεροῖ, ἂν γνησίως ὁμολογῆς δεσποτεῖαν. Μὴ φοβηθῆς τὴν πρόοδον· οὐ γὰρ ἀνάγκην ἔχει Θεὸς, ἢ μὴ προβάλλειν, ἢ προβάλλειν ὁμοίως, ὃ πάντα πλούσιος· φοβήθητι δὲ τὴν ἀλλοτριώσιν,

καὶ τὴν κειμένην ἀπειλὴν, οὐ τοῖς θεολογοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς βλασφημοῦσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΙΗ'. Μὴτε τὴν μοναρχίαν κακῶς τιμῆσης, συναιρῶν ἢ περικόπτων θεότητα· μὴτε τὸ τῆς τριθεΐας ἔγκλημα αἰσχυνοθῆς, ἕως ἂν καὶ ἄλλος κινδυνεύῃ τὴν διθεΐαν. Ἦ γὰρ συνέλυσας, ἢ συνηπόρησας, ἢ ὁ μὲν ἐναυάγησε μετὰ τῶν λογισμῶν καὶ θεότητα, σοὶ δὲ παρέμεινε θεότης. Καὶ εἰ ὁ λόγος ἠσθένησε, κρεῖσσον καμεῖν ἐν τοῖς λογισμοῖς μετὰ τῆς ὀδηγίας τοῦ Πνεύματος, ἢ προχείρως ἀσεβῆσαι τὴν ῥαστώνην διώκοντα. Διάπτυέ μοι τὰς ἐνστάσεις, καὶ τὰς ἀντιθέσεις, καὶ τὴν νέαν εὐσεβείαν, καὶ τὴν μικρολόγον σοφίαν· καὶ διάπτυε πλέον ἢ τὰ τῶν ἀραχνίων νήματα, μίας μὲν κρατοῦντα, σφηξὶ δὲ ῥηγνύμενα, οὐπω λέγω δακτύλοις, οὐδὲ ἄλλω τινι τῶν βαρυτέρων σωμάτων. Ἐν δίδασκε φοβεῖσθαι μόνον, τὸ λύειν τὴν πίστιν ἐν τοῖς σοφίσμασιν. Οὐ δεινὸν ἠττηθῆναι λόγῳ, οὐ γὰρ πάντων ὁ λόγος· δεινὸν δὲ ζημιωθῆναι θεότητα, πάντων γὰρ ἡ ἐλπίς. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ κατὰ σεαυτὸν φιλοσοφήσειν, οἶδ' ὅτι, προθυμότερόν τε καὶ τελεώτερον· ἐγγυᾶταί μοι τὰ σὰ τραύματα, καὶ τὸ σὸν σῶμα ὑπὲρ εὐσεβείας πεπονηκός· καὶ ἡμεῖς δὲ συμφιλοσοφήσομεν, ὄση δύναμις.

ΙΘ'. Σὺ δὲ ὅταν ἐκδημήσης τὴν καλὴν ἐκδημίαν, μέμνησό μοι τῆς Τριάδος ἐν σκηναῖς κατοικούσης, εἶπερ ὄλως ἐν χειροποιήτοις οἰκεῖ Θεὸς, καὶ τοῦ μικροῦ τούτου θέρους, οὐκ ἐκ μικρῶν μὲν τῶν τῆς εὐσεβείας σπερμάτων, πλὴν ἔτι μικροῦ τε καὶ πενιχροῦ, καὶ κατ' ὀλίγον συναγομένου. Ἐγενήθημεν γὰρ ὡς συνάγοντες καλάμην ἐν ἀμήτῳ, εἰ δεῖ τὸ τοῦ Προφήτου εἰπεῖν ἐν καιρῷ, καὶ ὡς ἐπὶ 35.1225 φυλλίδα ἐν τρυγίτῳ, οὐχ ὑπάρχοντος βότρυος. Ὅρας τὴν συλλογὴν ὄση· καὶ διὰ τοῦτο σπούδαζε πλουσιωτέραν ποιεῖν ἡμῖν τὴν ἄλω, καὶ τὴν ληνὸν πληρεστέραν. Διήγησαι καὶ τὴν ἡμετέραν κλῆσιν, καὶ τὴν ἄπιστον ἐπιδημίαν, ἣν οὐχ ὥστε συντρυφᾶν, ἀλλ' ὥστε συγκακοπαθεῖν, πεποιήμεθα· ἵνα τῶν δεινῶν μετασχόντες, καὶ τῆς δόξης μετάσχωμεν. Τοῦτόν σοι τὸν λαὸν ἔχεις συλλήπτορα ταῖς εὐχαῖς, τοῦτον συνέκδημον, τὸ στενὸν ἀριθμῷ ποίμνιον, καὶ οὐ στενὸν εὐσεβεία· οὐ πλέον αἰδοῦμαι τὴν στένωσιν, ἢ τὴν ἐτέρων πλατύτητα. Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ τούτου καὶ πῦρ διαβήση, καὶ θήρας κοιμίσεις, καὶ ἡμερώσεις δυνάστας. Οὕτως ἐκδημεῖν, οὕτω στέλλεσθαι, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐπανήκειν πάλιν, πλουσίως πλούσιος, δεύτερος στεφανίτης, καὶ μεθ' ἡμῶν ἄσων τὸν ἐπινίκιον, νῦν τε καὶ ὕστερον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.